

ایران شرقی : دوازدهمین نشست سران سازمان شانگهای در حالی در یکن گشایش می‌یابد که تحولات خاورمیانه از جمله موضوع سوریه و تهدیدات سپر ضد موشکی، مواضع چین و روسیه را هرچه بیشتر به یکدیگر نزدیک کرده است. افزون بر این، باید به اظهارنظرهای اخیر پوتین، رئیس‌جمهور جدید روسیه نیز اشاره کرد که طی آنها بر تقویت محور اوراسیایی و نقش پررنگ این محور در سیاست خارجی آتی مسکو تأکید کرده است. نظر به این تحولات، تحلیل‌گران چند سال پیش‌رو را برای تقویت مشارکت ایران در محور اوراسیایی و از جمله در سازمان منطقه‌ای مهم این حوزه یعنی سازمان شانگهای معتزم می‌دانند. موسسه "ایراس" در همین رابطه و برای بررسی دقیق‌تر جایگاه منطقه‌ای سازمان شانگهای و جایگاه تهران در آن گفتگویی را با آقای دکتر محمود واعظی، معاون پژوهش‌های سیاست خارجی مرکز تحقیقات استراتژیک ترتیب داده که مشروح آن در ادامه از نظر می‌گذرد؛

س :

- A. آقای دکتر، ارزیابی شما از تعاملات چندین ساله ایران با سازمان شانگهای چیست؟
B. اساساً چه جایگاهی برای سازمان شانگهای در سیاست خارجی ایران می‌توان قائل بود؟

ج :

۱. سازمان شانگهای به عنوان سازمان منطقه‌ای نوپا هنوز مراحل اولیه رشد خود را طی می‌کند.
۲. و تاکنون نیز روند پر فراز و نشیبی را پشت سر گذاشته است.
۳. این سازمان عمدتاً در آغاز برای حل و فصل مسائل مرزی کشورهای عضو با یکدیگر ایجاد شد،
۴. اما با گسترش همکاری‌ها، این تعاملات به حوزه‌های دیگر امنیتی، سیاسی و اقتصادی نیز کشیده شد.
۵. ایران اگر چه مسائل امنیتی مشترک چندانی با سایر کشورهای عضو شانگهای ندارد،
۶. اما بهر حال در منطقه‌ای قرار گرفته است که می‌تواند از تصمیمات و اقدامات این سازمان متأثر شود.
۷. به همین دلیل تهران خواهان آن بوده است که از طریق عضویت در این سازمان تا حد ممکن در روند تصمیم‌گیری‌های آن مشارکت داشته باشد.
۸. در حوزه مسائل اقتصادی نیز ایران به عنوان یکی از تولیدکنندگان انرژی می‌تواند تعامل سازنده‌ای با سایر کشورهای عضو سازمان و به ویژه چین به عنوان بزرگترین مصرف کننده انرژی داشته باشد.
۹. اما با توجه به اینکه ایران عضو ناظر سازمان می‌باشد
۱۰. این پیوندها در قالب سازمان تعریف نشده‌اند،
۱۱. اما حضور و مشارکت ایران در مباحث سازمان و به ویژه در تبادل نظریه‌هایی که میان رهبران سازمان در حاشیه نشست‌های آن صورت می‌گیرد،
۱۲. می‌تواند به افزایش نقش منطقه‌ای ایران کمک کند.
۱۳. ما نمی‌توانیم انتظار زیادی از سازمان شانگهای داشته باشیم،
۱۴. زیرا این سازمان عمدتاً اهداف یکن و مسکو را دنبال می‌کند،
۱۵. اما از آنجا که هم چین و هم روسیه از کشورهای دوست ایران محسوب می‌شوند
۱۶. و منطقه آسیای مرکزی هم برای ایران اهمیت زیادی دارد،
۱۷. حضور در سازمان شانگهای برای دستگاه سیاست خارجی حائز اهمیت است.

س : در ایران در خصوص پیشنهاد عضویت کشورمان در سازمان‌های شانگهای دیدگاه‌های مختلف و بعضاً متناقضی وجود دارد. برخی این عضویت را مثبت و گامی در جهت همگرایی منطقه‌ای و برخی آن را فاقد هر گونه مزیت عنوان می‌کنند. دیدگاه شما در این خصوص چیست؟

ج :

۱۸. اساساً در شرایط جدید جهانی مشارکت در فرایندهای همکاری منطقه‌ای نه تنها مفید است،
۱۹. بلکه ضرورت هم دارد.
۲۰. البته سازمان شانگهای با اهداف خاصی که بیشتر امنیتی است،
۲۱. تاسیس شده و تا تبدیل شدن به یک سازمان همکاری اقتصادی منطقه‌ای راه زیادی دارد،
۲۲. اما در همین حد هم ایران از حضور در این سازمان متضرر نخواهد شد.
۲۳. این موضوع نه تنها به افزایش نقش منطقه‌ای ایران کمک می‌کند،
۲۴. بلکه می‌تواند ایران را در منافع احتمالی همکاری‌های اقتصادی سازمان شریک نماید.
۲۵. کسانی که نسبت به عضویت ایران نظر منفی دارند،
۲۶. اولاً بر منافع اندک عضویت ایران اشاره می‌کنند و
۲۷. ثانیاً معتقد هستند که تعریف این سازمان از مبارزه با افراطگرایی مذهبی و تروریسم ممکن است با تعریف ایران همسو نباشد.

۲۸. البته این موضوعات مسائلی نیستند که راهحلی برای آنها وجود نداشته باشد.
۲۹. ما نباید از مشارکت در روندهای منطقه‌ای به بهانه‌های مختلف بترسیم،
۳۰. چرا که حتی اگر منافع چندانی برای ما نداشته باشند،
۳۱. ضرر هم نخواهند داشت.

س : اخیراً روسیه از عضویت کامل پاکستان و چین از عضویت کامل هند در سازمان‌های شانگهای حمایت و در مقابل هر دوی این کشورها مخالفت ضمنی و آشکار خود با عضویت ایران را اعلام کرده‌اند. برخی این تحول را به عدم توان یارگیری منطقه‌ای ایران تعبیر می‌کنند. دیدگاه شما در این خصوص چیست؟

- ج : عدم پذیرش ایران به عنوان عضو کامل از سوی چین و روسیه دلایل متعددی دارد.
۳۲. در وهله نخست چین و روسیه نمی‌خواهند با پذیرش عضویت کامل ایران این سازمان را در مشکلات هسته‌ای ایران و مجادلات ایران و غرب شریک کنند.
۳۳. شاید ایران هم تلاش زیادی برای قبولاندن عضویت خود به سایر کشورهای عضو نداشته است
۳۴. که دلیل وجود برخی تردیدها در خصوص مفید بودن این عضویت و محاسبه هزینه فایده آن بوده است.

س : برخی با اشاره به اصول متفاوت ایران در سیاست خارجی با برخی اعضای شانگهای به ویژه تعریف متفاوت ایران از تروریسم، بر این باورند که در صورت عضویت کامل ایران در این سازمان و تعهدات پذیرفته شده تالی آن می‌تواند با این اصول تغایر یابد. دیدگاه شما در این خصوص چیست؟

- ج : این موضوع به توان هنجارسازی و قاعده‌سازی کشورها ارتباط دارد.
۳۵. در سازمان‌های منطقه‌ای کشورهایایی که از توانمندی دیپلماتیک بالایی برخوردار هستند می‌توانند بر بسیاری از روندها تأثیرگذار باشند.
۳۶. اگر ایران با توجه به پشتوانه‌هایی که در داخل دارد،
۳۷. توان اقناع‌کنندگی خود را افزایش دهد نباید نگران این مسائل باشد.
۳۸. با کنار کشیدن از این گونه مسائل نمی‌توان مشکلی را حل کرد،
۳۹. بلکه باید وارد شد و حتی اگر هزینه‌ای هم داده می‌شود،
۴۰. حداقل در حد ممکن تأثیرگذاری کرد.

س : احتمال تحمیل برخی دیدگاه‌های روسیه و چین در سازمان شانگهای بر ایران با عنایت به تسلط این دو کشور بر روندهای جاری در آن، از جمله دیگر تهدیدهای ناشی از این سازمان برای تهران محسوب می‌شود. ارزیابی شما در این خصوص چیست؟

- ج : در سازمان‌های منطقه‌ای تصمیم‌گیری به صورت اجماع انجام می‌شود
۴۱. و به همین دلیل هیچ کشوری نمی‌تواند نظر خود را به دیگران تحمیل کند.
۴۲. البته کشورهایایی که از قدرت دیپلماتیک بالایی برخوردار باشند می‌توانند نظر دیگران را به خود جلب کنند.
۴۳. ضمن اینکه ورود به چنین عرصه‌هایی مستلزم بده و بستان می‌باشد.
۴۴. برای اینکه تعامل صورت بگیرد باید هزینه‌هایی پرداخت تا در مقابل منافع را کسب کرد.
۴۵. اگر ایران نمی‌خواهد هیچ هزینه‌ای بپردازد بهتر است که همچنان به عنوان عضو ناظر سازمان مشارکت داشته باشد.
۴۶. با این حال تردیدی نیست که روسیه و چین به عنوان بنیان‌گذاری سازمان به دنبال منافع خود هستند.

گروه تحقیق و تفسیر ایران شرقی - ۲۰ خردادماه ۱۳۹۱

<http://www.iransharghi.com>